

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

**Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Krzysztof Olkowicz**

Warszawa, [24 stycznia 2017 r.]

KMP.571.2.2017.MK.

**Pan
gen. Jacek Kitliński
Dyrektor Generalny Służby
Więziennej**

ul. Rakowiecka 37a
02-521 Warszawa

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, Okrutnego, Nieludzkiego i Poniżającego Traktowania albo Karania, przeprowadzili w latach 2015-2016 wizytacje jednostek penitencjarnych¹, które zgodnie z Pana zarządzeniem nr 30/15 z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie określenia przeznaczenia zakładów karnych i aresztów śledczych oraz poprzedzającym je zarządzeniem Nr 55/13 z dnia 20 grudnia 2013 r., wskazane zostały do osadzenia w nich osób poruszających się na wózkach. Celem przeprowadzonych czynności było sprawdzenie stanu przestrzegania praw osób z niepełnosprawnością oraz ocena pod kątem dostosowania jednostki do potrzeb tych osób. Część z wizytacji odbyła się przy współdziałaniu przedstawicieli fundacji *Polska Bez Barrier* i fundacji *Integracja*, zajmujących się na co dzień weryfikacją dostępności obiektów budowlanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Przeprowadzone wizytacje uprawniają do sformułowania generalnego wniosku, że pomimo wyznaczenia w każdej z jednostek celi mieszkalnej dla osadzonych poruszających się na wózkach, zastosowane w tych aresztach śledczych i zakładach karnych rozwiązania nie znoszą w całości barier architektonicznych, czyniąc te obiekty dostępnymi jedynie częściowo dla tej kategorii osadzonych. Sytuacja taka ma miejsce przede wszystkim w jednostkach dawno wybudowanych, wpisanych na listę zabytków oraz w tych, które w momencie projektowania nie uwzględniały przedmiotowego dostosowania. W związku z powyższym, ich infrastruktura nie pozwala na samodzielne poruszanie się w nich osób na

¹ ZK Bydgoszcz-Fordon, AS Gdańsk, AS Grójec, ZK Hrubieszów, AS Kraków, AS Lublin, ZK Koronowo, AS Poznań, AS Radom, AS Suwałki, AS Szczecin, ZK Przytuły Stare, AS Warszawa-Grochów, AS Wrocław, ZK Włocławek.

wózku, poza całą mieszkalną. W celu skorzystania z placów spacerowych, sal widzeń czy świetlic niejednokrotnie muszą oni pokonywać schody lub wysokie stopnie, bądź też liczyć na pomoc współosadzonych.

Tymczasem, zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) osoby z niepełnosprawnościami mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto, Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób z niepełnosprawnościami (Dz.U. z 2012 r., poz. 1169). Stosownie do jej treści należy umożliwić osobom z niepełnosprawnościami niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Oba wymienione dokumenty mają zastosowanie również w odniesieniu do osób pozbawionych wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich osadzenia.

Co więcej, zgodnie z Wzorcowymi regułami minimalnymi Organizacji Narodów Zjednoczonych, dotyczących postępowania z więźniami (Reguły Mandeli) administracja więzienna podejmie wszystkie uzasadnione kroki i uregulowania w celu zapewnienia więźniom niepełnosprawnym fizycznie, psychicznie lub w inny sposób pełnego i skutecznego dostępu do życia więziennego na sprawiedliwych zasadach.

Określenie warunków wykonywania kary pozbawienia wolności lub też stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania wobec osób niepełnosprawnych staje się istotną kwestią do rozstrzygnięcia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasbourgu, zgodnie z którym brak przestrzegania powyższych reguł może doprowadzić do zarzutu naruszenia artykułu 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W wyroku *D.G przeciwko Polsce* (skarga nr 45705/07) Trybunał wskazał, iż bariery architektoniczne istniejące w polskich jednostkach penitencjarnych mogą wywołać uczucie cierpienia u niepełnosprawnych osadzonych². Nadto, Trybunał niejednokrotnie krytykował system, w ramach którego niepełnosprawnemu fizycznie więźniowi zapewniona jest rutynowa pomoc ze strony współwięźniów i uznał, że musi to wzbudzać znaczny niepokój skarżącego i stawiać go w pozycji niższości wobec innych więźniów³. Zasadą bowiem jest, iż jeżeli władze decydują się przetrzymywać osobę niepełnosprawną powinny zagwarantować jej takie warunki, jakie odpowiadają szczególnym potrzebom wynikającym z jej niepełnosprawności⁴.

Obawy dotyczące nieodpowiednich warunków panujących w miejscach pozbawienia wolności wyraził również Komitet ONZ do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych, który w publikacji na temat wytycznych dotyczących art. 14, Prawo do wolności i bezpieczeństwa

² Zob. też *Arutyunyan przeciwko Rosji* (skarga nr 48977/09) oraz *Cara-Damiani przeciwko Włochom* (skarga nr 2447/05).

³ Zob. *Farbtuhs przeciwko Łotwie* (skarga nr 4672/02), *Vincent przeciwko Francji* (skarga nr 6253/03).

⁴ Zob. *Farbtuhs przeciwko Łotwie* (skarga nr 4672/02), *Price przeciwko Wielkiej Brytanii* (skarga nr 33394/96)

osób niepełnosprawnych, przyjętej podczas 14. sesji Komitetu⁵, wskazał, iż Państwa-Strony powinny podjąć odpowiednie środki w celu zapewnienia zatrzymanym osobom niepełnosprawnym samodzielności i pełnego uczestnictwa we wszystkich aspektach codziennego życia w miejscu przetrzymywania, w tym zapewnienie dostępu, na równych zasadach z innymi osobami do różnych obszarów i usług, takich jak łazienki, placów spacerowych, bibliotek.

Wobec powyższego wszelkie instytucje państwowe winny podejmować działania ukierunkowane na urzeczywistnienie praw osób z niepełnosprawnością. W moim przekonaniu obowiązujące Zarządzenie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej nr 30/15 z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie określenia przeznaczenia zakładów karnych i aresztów śledczych, powinno zostać zaktualizowane, tak aby wyznaczone w nim jednostki do osadzania osób na wózkach miały architektoniczne możliwości do pełnego ich dostosowania, a tym samym samodzielnego poruszania się osób z niepełnosprawnością.

W związku z powyższym zwracam się do Pana Dyrektora z uprzejmą prośbą o podjęcie odpowiednich zmian w przedstawionej kwestii. Bardzo proszę o powiadomienie mnie o stanowisku przyjętym przez Pana Dyrektora w tej sprawie.

(-) [*Krzysztof Olkowicz*]

⁵ Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Guidelines on article 14, The right to liberty and security of persons with disabilities, Adopted during the Committee's 14th session, September 2015.